

Висновки. З урахуванням основних проблем вітчизняного машинобудування та причин їх виникнення, сформульовані стратегічні напрями розвитку інноваційно-технологічних кластерів на основі машинобудівних підприємств. Для реалізації стратегічних напрямів розвитку кластерів визначено систему базових положень повноцінного їх функціонування, зокрема: системно-структурна впорядкованість; розвинута інформаційно-комунікаційна мережа; наявність досконалої інфраструктури; науково-кадрова забезпеченість. Розроблено стратегічну карту розвитку, яка дає змогу прийняття комплексних рішень щодо розвитку інноваційно-технологічних кластерів на основі машинобудівних підприємств на довгостроковий період.

Список використаних джерел

1. Постанова Кабінету міністрів України від 18 квітня 2006 р. N 516 «Про затвердження Державної програми розвитку машинобудування на 2006-2011 роки» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=516-2006-%EF>
2. Бирюков А.В. Проблемы построения инновационных кластеров в промышленности Российской Федерации: Монография. Самара: Изд-во «НТЦ», 2007. — 188 с.
3. Войнаренко М. П. Концепція кластерів — шлях до відродження виробництва на регіональному рівні / М.П. Войнаренко // Економіст. — 2000. — №1. — С. 29-33.
4. Портер М. Международная конкуренция. Конкурентные преимущества стран : Пер. с англ. / [Под ред. В.Д.Щетинина; Пер. с англ.: И.В.Квасюка и др.] — М.: Междунар. отношения, 1993. — 895 с.. ISBN 5-7133-0413-2.
5. Соколенко С.І. Кластери в глобальній економіці. - К.: Логос, 2004.- 848 с. ISBN 966-581-477-X.
6. Стеченко Д. М. Кластеризація підприємств в умовах формування конкурентного середовища [Текст] / Д. М. Стеченко // Теоретичні та прикладні питання економіки. — 2003. — Вип. 2. — С.135–141.
7. Максимова Т.С. Регіональний розвиток (аналіз і прогнозування): монографія / Т.С. Максимова. – Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2003. – 304 с.
8. Ансофф И. Стратегическое управление / Пер. с англ.; науч. ред. и авт. предисл. Л.И. Евенко. – М.: Экономика, 1989. – 519 с.
9. Рожков К.Л. Процесс глобализации и национальная экономика : автореф. дис. на соискание уч. степени докт. экон. наук : спец. 08.00.14 – мировая экономика и международные экономические отношения / Рожков — Москва, 2000. — 48 с.
10. Куренков Ю. Конкурентоспособность России в мировой экономике / Ю.Куренков, В.Попов // Вопросы экономики. — 2001. — №6. — С.36-50.
11. Штангрет А. М. http://www.rusnauka.com/4_SND_2011/Economics/15_78953.doc.htm
12. Грабауров В. А. Информационные технологии для менеджеров. — М.: Финансы и статистика, 2002. — 368 с.
13. Карминский А.М., Нестеров П.В. Информатизация бизнеса. — М.: Финансы и статистика, 1997. — 416 с.
14. Семенов М.И., Трубилин И.Т., Лойко В.И., Барановская Т.П. Автоматизированные информационные технологии в экономике. Учебник / Под общ. ред. И.Т. Трубилина. — М.: Финансы и статистика, 2002. — 416 с.
15. Советов Б.Я. Теория информации. Л., Изд-во Ленинг. Ун-та, 1977. 184 с. ил. – 79, библиогр. – 30 назв.
16. Твердохліб М. Г. Інформаційне забезпечення менеджменту: Навч. посібник. – Вид. 2-ге, доп. та перероб. — К.: КНЕУ, 2002. — 224 с.
17. Ситніченко В. Стратегія розвитку машинобудування на основі системи збалансованих показників / В.Ситніченко [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.ukrtest.com/raznoe/publikacii/11.pdf>.

УДК 658.114.2

КАМІНСЬКА Т.В.,
Інститут світової економіки
і міжнародних відносин НАН України, здобувач

ІНТЕГРАЦІЙНІ ЧИ ДЕЗІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЄВРОПИ

Анотація. Розглядаються питання розвитку інтеграційних процесів в ЄС, а саме основна увага приділена процесам дезінтеграції, виділенні основних геополітичних центрів, та наростанню протиріч у єдиному економічному просторі між країнами-учасницями.

Ключові слова: інтеграція, дезінтеграція, геополітичні центри, єдиний економічний простір, економічна політика.

Аннотация. Рассматриваются вопросы развития интеграционных процессов в ЕС, а именно основное внимание направлено на процессы дезинтеграции, определение геополитических центров, нарастанию противоречий в едином экономическом пространстве между странами-участницами.

Ключевые слова: интеграция, дезинтеграция, геополитические центры, единое экономическое пространство, экономическая политика.

Abstract. *The questions of development of integration processes are examined in ES, namely basic attention is directed on the processes of disintegration, determination of geopolitical centers, to growth of contradictions in single economic space between countries-participants.*

Keywords: integration, disintegration, geopolitical centers, single economic space, economic policy.

Постановка проблеми. Про те, що Стара Європа і Нова Європа переживають кризу по-різному, говорилося вже неодноразово. Криза значно сильніше ударила по державах – нових членах Європейського союзу, тобто по прибалтійських і східноєвропейських країнах. Проте старі учасники європейської спільноти в першу чергу намагаються врятувати власні економіки, а вже потім піклуються про своїх бідніших сусідів.

Індикатором нових віань в Європі став останній брюссельський саміт, на якому не вдалося виробити єдину політику ЄС з подолання кризи. Стара Європа відкинула пакет заходів по порятунку економік Нової Європи в 190 млрд євро (з ресурсів ЄС, МВФ і Всесвітнього банку), і відмовила їм в негайному прийнятті в зону євро.

Для України актуальною залишається дилема про підтримку того або іншого стратегічного партнера. З одного боку — Сусідка-Росія, з іншого — найвпливовіша держава світу Сполучені Штати, з третього — ЄС, куди прагнемо приєднатися. Втім, як стверджують українські дипломати, Україна схиляється до узгодження своєї позиції саме з Брюсселем — з ЄС. До речі, під час непостійного членства України в Раді Безпеки ООН наша позиція найчастіше співпадала не з російською або американською, а з французькою.

Аналіз останніх досліджень та невирішена раніше частина. Дослідження регіональної економічної інтеграції у багатьох випадках залишають «за межами» зворотний процес, украй важливий для розуміння як розвитку світової економіки, так і еволюції пострадянського простору, – процес економічної дезинтеграції. Вивчення дезинтеграційних процесів потрібне для оцінки рушійних сил і визначення стратегій інтеграційної взаємодії. Наприклад, коли ми обґрунтовуємо переваги інтеграції в регіоні СНД тим або іншим чинником (загальна інфраструктура, спільність ділових практик, культури або мови), ми ігноруємо ту обставину, що республіки СРСР також стягувалися в єдине ціле цими чинниками, але це не змогло запобігти дезинтеграції.

Мета. У даній статті ми спробуємо розібратися, на яких стадіях інтеграції знаходиться Європа і основні напрями і пріоритети цих інтеграційних процесів.

Виклад основного матеріалу. По-перше необхідно розглянути деякий історичний ракурс, з тим, щоб з'ясувати, наскільки можливе застосування до Європейського Союзу терміну інтеграція. Адже в перекладі з латинського *integratio* означає відновлення цілого, возз'єднання, що дуже складно сказати про Європу, яка ніколи не була єдиною, більше того донині багатьох держав залишаються роздробленими не лише на основі культурних парадигм, але ментально і навіть конституційно. Та і оперувати колишніми поняттями, подібними до «міжнародної співпраці» або навіть «європейської співпраці» виявляється дуже важко, оскільки вони не відбивають суть явищ. У випадку з Євросоюзом прийнято вживати все-таки поняття «інтеграція», хоч воно і протирічить поняттю міждержавної співпраці на основі принципів міжнародного права. Інтеграція розуміється передусім як вихід за межі такої співпраці, аж до створення єдиної структури, що відрізняється наднаціональними (наддержавними) рисами. Європа ж бореться за суверенітет національностей, та і не можливе інше для народів, що занадто довго базували свою перевагу на культурній цивілізованості.

Що стосується сучасної європейської інтеграції, то ми вважаємо можливим говорити або про штучність (а отже або недовговічність, або проблематичність цього утворення), або про виключення з правил, що зрозуміти досить складно. Оскільки суперечить основному догмату геополітики: географія – це доля.

Об'єднання Європи можна розглядати з двох позицій – міжнародної співпраці, яка виразилася в створенні різної кількості економіко-виробничих союзів і співтовариств, і державному, в основі якого лежало прагнення зберегти національний суверенітет і отримати якомога більше переваг в організованому співтоваристві.

Якщо розглядати Європейський Союз з точки зору міжнародної співпраці, то післявоєнні кроки шляхом об'єднання Європи є вражаючою картиною, яка ставить у безвихідь усіх світових експертів. Були створені різні організації, одна з одною не пов'язані, але діючі в одному напрямі: Організація економічного співробітництва і розвитку (OECD), Західноєвропейський Союз (WEU), Північно-атлантичний Союз (NATO), Рада Європи, і Європейський Союз, який сам по собі будується на Європейському об'єднанні по вугіллю і сталі, Європейській Комісії з атомної енергії, і Європейській економічній спільноті.

Європейська інтеграція не може виникнути стихійно, вона повинна органічно розвиватися — по загальній згоді народів, зібраних в Союз. Окрім усього іншого, це означає, що до процесів, що виникають в Європейському Союзі, має бути більш творчий підхід, і вони повинні контролюватися якісніше.

Саме ця умова сьогодні порушується поспішним прагненням країн Східної Європи і Балтії, більш заснованим на вигоді, чим на усвідомленні власної незavidної ролі при вступі в Євросоюз. Будь-який актор сильний в геополітиці не просто власними територіями, але територіями, йому що співвідносяться. Європа пішла шляхом економічного зазивання, що дуже сильно нагадує чи то ярмаркову політику, чи американських комівояжерів. Хоча ті ж Штати намагаються співвіднести власний меркантилізм і бажання йти по легшому – грошовому шляху з радянським досвідом, коли держави об'єднувалися на ідеологічній основі.

Основу Євросоюзу сьогодні складають, безумовно, Великобританія, Франція і Німеччина, в другому крузі можна назвати Італію, якщо виходити з геополітичних амбіцій і геополітичної сміливості. Саме це утворення не може не викликати сумнівів в міцності європейського об'єднання, оскільки спочатку, у витоках

геополітики Германія мислилася як євразійська держава, Британія – держава другого круга, до якого відносяться США, Австралія, Японія, Південна Африка і Тихоокеанський регіон. Що стосується Франції, то для геополітики ця держава швидше буферна, чим та що є лідером, занадто сильні перепади настрою у французькій політиці і занадто складно побачити не лише зовнішню стратегію Французького кабінету, але і взагалі необхідність, оскільки внутрішні проблеми мають бути поставлені основною задачею.

Першою ластівкою дезінтеграції у досить успішній історії Європейської Спільноти з об'єднання стала Гренландія, що належить Данії (яка стала частиною Співтовариства в 1973 році). У лютому 1982 року на референдумі абсолютною більшістю було проголосоване проти продовження членства. Попри те, що в Угодах нічого не сказано про від'єднання, в лютому 1984 року Співтовариство за узгодженням з Датським парламентом дозволило Гренландії від'єднатися від Європейської Спільноти 1 січня 1985 року з привласненням статусу асоційованої іноземної території. У цьому можна бачити певний виклик скандинавської позиції - нейтралітет не вимагає чієїсь спини.

Отже, Європа об'єдналася, але незважаючи на прийняті угоди, причому угоди, що стосуються, в основному, економічних питань, проблемними залишаються практично усі сфери, що потрапляють у відомство державності. Хоча це і не заважає Європейському союзу виступати в ролі самостійного актора в геополітиці, але до цього не готова більшість європейських політиків. Це тільки підкреслює характер господарського комплексу, властивий європейській інтеграції. Як ми вже показали, Євросоюз суть явище фінансове (навіть не економічне), і відповідно може бути єдиним «оргпроект» з поліпшення соціального статусу громадян Європи. При цьому вже сьогодні починається утиск прав людини (наприклад, країни Прибалтики).

У цьому вже проявляється явна неоднорідність з ідеологічним донором – Америкою, яка мріє бачити Європу досить сильною, щоб розділити з нею тягар світового лідерства. Правда, з невеликим уточненням – європейським державам буде відведена роль васалів. Знову ж таки долі держав не змінити торговою угодою: Америка починала свою історію з колонізації, знищення корінних народів і рабства[4].

Геополітичні центри – "це держави, чие значення витікає не з їх сили і мотивації, а швидше з їх потенційної уразливості для дій з боку геостратегічних дійових осіб". Найчастіше геополітичні центри обумовлюються своїм географічним положенням, яке у ряді випадків надає особливу роль в плані контролю доступу до важливих районів, або можливості відмови поважним геостратегічним діючим особам в отриманні ресурсів. Такі країни можуть діяти і як щит держави або навіть регіону, що має життєво важливе значення на геополітичній арені.

У поточних умовах в масштабі всього світу існують п'ять ключових геостратегічних дійових осіб і п'ять геополітичних центрів. Франція, Німеччина, Росія, Китай і Індія, вони є великими активними фігурами. Україна, Азербайджан, Південна Корея, Туреччина і Іран грають роль принципово важливих геополітичних центрів, хоча і Туреччина, і Іран є також геостратегічними активними країнами.

Ще один етап дезінтеграційних процесів в ЄС відбувся наприкінці самміту Європейського Союзу, що відбувся у Брюсселі, організованого з метою здолати розкол, що збільшувався, в ЄС у зв'язку з війною в Іраку. Слова французького президента поставили під загрозу сам Європейський Союз. Багато людей в країнах-кандидатах давно перебувають в переконанні, що їх країни не будуть допущені в ЄС на рівних правах з нинішніми членами, приводячи безліч аргументів на підтримку своєї точки зору, починаючи з нижчих сільськогосподарських субсидій для країн-кандидатів і закінчуючи новим механізмом ухвалення рішень в ЄС, схваленому на самміті в Ніцці. Багато хто дотримується думки, що прийняття цього механізму призведе до посилення влади великих країн — членів ЄС на шкоду малим країнам.

Як показав аналіз, сучасних дослідників часто ставить у безвихідь наявність діаметрально протилежних тенденцій розвитку Західної і Східної Європи. Тоді як на заході інтеграційні процеси набирають силу, Схід Європи опинився в ситуації дезінтеграції. Це протиріччя дійсно впадає у вічі, проте може отримати різні інтерпретації. Нам представляється, що повинно йтися не стільки про протилежність тенденцій розвитку двох частин Європи, скільки про стадіальний зсув цього розвитку. Ті процеси, які мали місце в Західній Європі 50 років тому, можуть бути виявлені в іншій її частині нині.

Реалістичний підхід до вирішення проблеми ідентичності йде по лінії такого пошуку інтеграції, яка була б сумісна з реально існуючою асиметрією (національною, економічною) розвитку регіонів, особливо тих з них, які прагнуть зберегти національну ідентичність. У сучасній Європі представлені декілька моделей такого пошуку. Одна з них історично пов'язана з конфедерацією (Швейцарія); інша – представлена федерацією (ФРН); третя – державою автономій (Іспанія); четверта – процесом деволуції (Великобританія); нарешті, п'ята – різними варіантами регіоналізації (Італія), а також адміністративно-територіальною і функціональною децентралізацією[7].

Британська модель деволуції виступає швидше виключенням, ніж правилом, свідомо роблячи упор на асиметричність і передачу додаткових прерогатив національним утворенням з метою уникнення вимог сецесії з їх боку. Деволуція може бути визначена як делегування владних повноважень з центру (Вестмінстерського парламенту) в регіони (територіальні парламенти) без надання їм, проте, статусу суб'єктів федерації. Інакше кажучи, ці делеговані повноваження можуть бути узяті центром назад без всяких юридичних наслідків[6].

Для інтерпретації цих реформ англійська література використовує ряд понять – "квазіфедералізму", "деволуції" і "децентралізації". У разі успіху програми деволуції Сполучене королівство може еволюціонувати з часом в оригінальну форму квазіфедералізму, реалізуючи національні і регіональні ідентичності шляхом асиметричного перерозподілу влади. У разі її провалу ці процеси можуть привести до розпаду Союзу. Можли-

вий і третій варіант – заморожування конфлікту зі збереженням напруженості між Лондоном і Едінбургом і Кардіффом. Від успіху створення деволютивної квазіфедерації багато в чому залежатиме вирішення проблеми Північної Ірландії[1].

Сьогодні можна говорити про те, що весь західний світ переживає важку кризу. А оскільки останній втягнув в сферу свого впливу майже усе людство, то криза ця носить глобальний характер.

Нинішні економічні проблеми ЄС криються в політичних причинах. Основна проблема полягає в тому, що розширення Євросоюзу, включення в нього нових 10 країн в 2004 році країн було і сприймалося переважно як політичний проект.

Адже практично усі нові країни-учасниці (а саме – Чеська республіка, Естонія, Угорщина, Литва, Латвія, Польща, Словаччина і Словенія), за винятком Кіпру і Мальти, які вже практично знаходилися в «західній орбіті», в роки холодної війни належали до соціалістичного табору. Їх прийняття в ЄС позиціонувалося як головний зовнішньополітичний захід Європейського Союзу.

Зради реалізації важливих політичних проектів ЄС довелося закрити очі на реальну здатність цих країн відповідати рівню розвитку ринкової економіки, властивому країнам Західної Європи.

До розширення ЄС на схід, в європейському об'єднанні були тільки дві бідні країни - Португалія і Греція, і таку кількість ЄС цілком міг знести. Коли число країн з неблагополучними економіками досягло дюжини, ситуація ускладнилася. Як підкреслив Т. Бордачев, стійкість дуже багатьох європейських проектів, в першу чергу європейської валюти, не може повністю підтримуватися у разі включення цих держав в цей проект, тому їм і було відмовлено в швидкому приєднанні до єврозони.

«Політичний віз завжди стояв попереду економічного коня» – помітив експерт про європейську інтеграцію. В той же час, нерівномірність розвитку ЄС прогнозувалася, передбачалася, і ця проблема усі 90-і роки серйозно обговорювалася. Проте, рішення було прийняте на користь розширення, оскільки в протилежному випадку, поразували європейці, доля держав Східної Європи і Балтії буде настільки ж неясна і настільки ж схильна до політичних ризиків, як наприклад, це відбувається зараз з Україною. Труднощі, які переживають ці країни, їх нездатність відповідати економічним критеріям і потреба у фінансовій допомозі - усе це є результатом політизування проекту розширення ЄС.

Т. Бордачев також відмітив, що розвитку нових учасників Євросоюзу заважає і радянська спадщина, передусім політичний і зовнішньополітичний інфантізм. За його словами: «країни Балтії, як і усі пострадянські країни вважають, що досить приєднається до якогось об'єднання», щоб досягти високого рівня розвитку. Проте членство в ЄС означає не лише права і не лише можливості, але і серйозні обов'язки по відношенню до своїх партнерів. Розуміння цього доки не виникло.

Проте на економічні проблеми нової Європи, що так гостро проявилися в нинішній кризі, вплинула і єдина європейська політика, що не зважає на специфіку нових країн-учасниць.

Економічна інтеграція ЄС завжди була орієнтована на внутрішній попит. Стратегічна мета європейців така, щоб економіка залежала від внутрішнього споживання, а не від експорту, як, наприклад, у Китаю. Із-за цього, від кожної з країн, що вступали в ЄС, вимагалось довести свою двосторонню торгівлю з іншими країнами Євросоюзу до рівня вище 50% – тобто до переважаючої долі в зовнішньоторговому обігу. І країнам Балтії довелося переспрямовуватися на спільний внутрішній європейський ринок ЄС, штучно обмежуючи колишні торгові зв'язки, в основному з Росією. При цьому продукція прибалтійських республік, яка знаходила збут у РФ, не знаходила збуту в ЄС, на європейському ринку прибалтійська продукція була неконкурентноздатною. Певна ніша даними республіками була знайдена у сфері фінансів. Проте як показала криза, ця ставка ні для кого не виявилася вирашною.

Крім того, з боку нових членів ЄС був розрахунок, що їм буде надана велика фінансова допомога, якої вони не отримали. Як розповів директор Центру комплексних європейських і міжнародних досліджень, досі такий старий учасник ЄС, як Греція, по розмірах отримуваної економічної допомоги з бюджету ЄС, перевершує ті ж країни Балтії, які істотно відстають від Греції в розвитку. Просто Греція вже давно входить до складу союзу і краще уміє лобювати свої інтереси.

Серед тих, хто передрікає розбіжності в Європі і навіть швидкий крах ідеї єдиного ринку ЄС, — знаменитий Джордж Сорос. На його думку, Європа зараз стоїть на порозі початку довгого періоду дефляції, що спровокує новий спад в усій єврозоні. Причиною усього, вважає Сорос, — помилкова політика фінансової влади Німеччини, яка значно стримує витрати не стимулюючи ріст. "Політика Німеччини небезпечна для Європи. Вона може зруйнувати увесь європейський проект, — говорить американський фінансист. — В даний момент німці прирікають своїх сусідів на дефляцію. Є загроза тривалого періоду стагнації, а це може привести навіть до росту націоналізму, соціального невдоволення і вибуху ксенофобії в Європі. Дезінтеграція вже має місце — розбіжності в думках між урядами Німеччини і Франції відносно економічної політики куди сильніше, ніж 10 років тому".

Найголовніше полягає, мабуть, в тому, що саме американська модель розвитку, заснована на перманентному освоєнні нових ринків і залученні до своєї орбіти нових споживачів, робочої сили, роздмухування нових капіталів і припливу мізків, уперлася в межі планети Земля. Екстенсивний шлях розвитку капіталізму таки прийшов у безвихідь. І швидше саме цей непорушний факт став головною причиною світової економічної катастрофи, а не що-небудь ще.

Стандартизована риторика і умовна, механістична мова, прийнята в міжнародних організаціях, подібних до ЄС, справляє гнітюче враження навіть в порівнянні з малопривабливою, але бадьорою лексикою нашого недавнього однопартійного минулого. Прийнятим в Європу латишам і естонцям потрібно тепер штудіювати

англійський. Національні мови крихітних країн Балтії в їх новому будинку нікому не потрібні. Євросоюз не СРСР з його благодійною місією по відношенню до народів, що входять в нього[2].

Нааявність сильного СРСР у світі дозволяла зберігатися слов'янській ідентичності. Тоді як дуже умовний «європейський будинок», в який вступають держави Центральної і Східної Європи, припускає певну міру уніфікації і відмову від традиційної самобутності цих країн. Останнє, природно, не може надихати народи, реальною перспективою яких стає втрата національної особи. Не сприяє також єднанню ЄС і та обставина, що розширення його відбувається за рахунок приєднання країн, півстоліття тих, що стояли в стороні від західноєвропейської моделі ринкової економіки. Громадяни цих держав зовсім не є тими класичними європейцями, які породили ліберальну ідею і що стали сурогатами західноєвропейські цінності, що нав'язуються решті світу в якості безумовних.

Країни, що увійшли до НАТО, чекає незавидна доля статистів у амбітній і ризикованій політичній грі їх безальтернативного лідера. Тут напрошуються паралелі з тими часом, коли армії окупованих країн вимушені були воювати на стороні переможця. Сучасна перспектива нових членів альянсу – війна за американські інтереси в Іраку або ще якій-небудь країні, що відкидає «демократію» по-американськи.

Роздратування населення проти уготованої їм політичної долі проявилось, наприклад, в країнах Балтії, де вступ в ЄС і НАТО далеко не так одноставно сприймається громадянами, як це прийнято вважати. До того ж «світлий» день вступу Литви в ЄС ознаменувався зростанням цін на основні продукти харчування.

Про розширення Євросоюзу і про проблеми, з цього розширення витікаючи, немало говориться на різних рівнях. Проте тон висловлювань і прогнозів сьогодні куди стриманіший порівняно з ейфорією, яка панувала в європейських країнах у кінці 80-х, - початку 90-х років.

Народи не лише пострадянських територій, але і наших колишніх союзників - держав Варшавського Договору, перевірили емпірично західну «демократію», мабуть, не занадто надихнулося нею. Ідею соціальної справедливості виявилось не так просто витравити зі свідомості населення цих країн. Там явно є присутньою «ностальгія» по минулих часах.

Сьогодні термін «ностальгія» стосовно держав Східної Європи широко увійшов до вжитку і став невід'ємним чинником, що характеризує соціальні процеси в цих країнах. Навіть газета «New-York Times» вимушена була констатувати феномен «остальгії». Цей неологізм дослівно означає тугу по «осту», за Сходом, по зруйнованому минулому під патронатом СРСР.

Об'єднання Європи швидше є поетапно організованою підготовкою до її жорсткішого підпорядкування своєму лідерові і своїй карикатурі – США. Європа – одна з перших жертв глобального світу, що втрачає свою ідентичність. І, якщо Євросоюз – найдоступніша для США мета у втіленні в життя ідеї глобалізації по-американськи, то об'єднання пострадянського простору могло б стати вагомою противагою глобальному проекту – своєрідним антиглобальним проектом. Тим паче, що сьогодні все наочніше проявляються тенденції, що свідчать про серйозні розбіжності в країнах «Золотого мільярда». Ідея Європи, що зблякнула, на чолі із США все менше притягає самих європейців, які, керуючись здоровим інстинктом самозбереження, починають дистанціюватися від Америки, що зарвалася.

Держави, що склали європейський союз, мали тривалу історію європейських воїн, як релігійних, так територіальних і династичних, розділені в просторі на атлантичні і континентальні тощо. Тому створення штучного утворення, яким є Євросоюз, не варто порівнювати з реінтеграцією євразійського простору, де народи мали вікову загальну долю і загальну державність.

Для того, щоб об'єднати світ на угоду своїм корпоративним інтересам, транснаціональний капітал його задалегідь розчленовує, перетворюючи на залежні, підвладні йому території.

Висновки. В результаті для усіх країн пострадянського типу конституціоналізму характерний гострий конфлікт двох тенденцій: демократизації (як правління більшості, причому корінній нації) і ліберального конституціоналізму (основний принцип якого – гарантії прав меншин і особи). Якщо на заході ці два процеси були розділені в часі (основи громадянського суспільства і середнього класу сформувалися поступово до введення конституцій), то в Східній Європі вони практично співпадають. Ривок до демократії і конституціоналізму вступав в протиріччя з необхідністю непопулярних, передусім економічних, реформ. За відсутності культури компромісів між етносами і партіями більшого успіху домагалися найбільш демагогічні з них. В умовах конкуренції на виборах розвивається феномен національного популізму – невинуватих обіцянок швидкого поліпшення ситуації (часто за рахунок інших етносів) в умовах відсутності реальної можливості зробити це.

Можна констатувати, що пошук ідентичності в сучасній Європі йде в двох протилежних напрямках, які схематично слід визначити як централізацію і децентралізацію. Перший з них набирав сили впродовж усього післявоєнного періоду, досягнувши піку форми з висуненням єдиної Європейської конституції – символу інтеграції. Другий процес, менш помітний, але наполегливо прокладаючий собі дорогу впродовж тривалого часу, відкрито виявився лише останнім часом, будучи, очевидно, реакцією на занадто швидкі інтеграційні процеси. Процес децентралізації виграв від кризи, пов'язаної з відмовою від прийняття Європейської конституції, і має певні об'єктивні параметри.

Можна констатувати проблематичність європейської ідентичності у зв'язку з ростом культурної і національної невизначеності (мультикультуралізм); правової (співвідношення національного і європейського суверенітетів), політичного (різні підходи до реалізації ідеології прав людини). Ці процеси охопили як Західну, так і Східну Європу, породжуючи відцентрові тенденції усередині Європейського союзу.

Відбувається чітке усвідомлення конфлікту між пріоритетами ідеології прав людини і необхідністю збудувати ефективний захист від деструктивних процесів (крах культурної ідентичності, маргіналізація, імміграція, конкуренція дешевої робочої сили). Європа виявляється перед жорсткою дилемою – збереження соціальної держави або ефективна економіка; вірність деклараціям прав людини або відмова від них на користь подвійних і потрійних стандартів, нарешті, серйозну дилему представляє стратегія такого захисту – повинна Європа бути закритою від зовнішнього світу за допомогою протекціоністських заходів, або відкрита, створюючи усередині гнучкі механізми конкуренції. Цей вибір визначає стратегію майбутнього розвитку – на користь згортання демократичних інститутів (про яку говорять вже зараз в умовах необхідності непопулярних політичних рішень) або підтримки їх існування усупереч росту соціальної напруженості.

Серйозною проблемою стає сама можливість функціонування класичних інститутів парламентаризму в умовах сучасного масового суспільства. Падіння якості освіти і культурного рівня, з одного боку, і розширення технічних можливостей маніпулювання суспільною свідомістю – з іншою, створюють передумови послаблення парламентаризму, ведуть до росту ролі політичних еліт в ухваленні стратегічних рішень.

Ці спостереження розкривають циклічність європейської моделі конституційного розвитку і примушують замислитися про загальну логіку зміни його форм, зокрема співвідношення централізації і децентралізації. Політико-правовий компроміс в умовах перехідного суспільства (що фактично знаходиться в стані конституційної кризи) покликаний з'єднати раціональну модель сильної держави з його правовим обмеженням як по лінії центральної влади, так і регіонів[5]. Коригування ідеології європейської інтеграції повинне переосмислити параметри і прояви кризи – ідентичність, суверенітет, федералізм, центр і регіони, взаємовідносини між регіонами. Очевидно, що пошук ефективного компромісу є найважливіше завдання усіх перехідних режимів сучасності.

Список використаних джерел

1. Медушевский А.Н. Сравнительное конституционное право и политические институты [Текст] / А. Медушевский. – М., 2002.
2. Blair's Britain. England's Europe. A view from Ireland. Edited by Paul Gillespie [Текст] / Britain Blair's. – Dublin: The Brunswick Press, 2000.
3. Morrison W. Jurisprudence: from the Greeks to post-modernism [Текст] / W.Morrison. – L.: Cavendish Publishing Limited, 2000.
4. Американский федерализм. Федералист. Политические эссе [Текст] / А.Гамильтона, Дж.Мэдисона, Дж.Джея. – М.: Весь мир, 2000.
5. The Changing Constitution. [Текст]/ Ed. by J.Jowell and D.Oliver. – Oxford: Oxford University Press, – 4th Edition. – 2000.
6. Blair's Britain. England's Europe. A view from Ireland. Edited by Paul Gillespie. [Текст] – Dublin: The Brunswick Press, 2000.
7. Медушевский А.Н. Теория конституционных циклов [Текст] / А. Медушевский. – М., 2005.

УДК 336.02

КОВАЛЕНКО О.Ю.,

Миколаївський національний університет ім. В.О. Сухомлинського,
факультет економіки, старший викладач кафедри обліку
та економічного аналізу, к.е.н.

МЕТОДИКА СКЛАДАННЯ ПРОГНОЗНОГО БАЛАНСУ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. На основі аналізу праць вітчизняних та зарубіжних вчених у галузі фінансового прогнозування розроблено методику складання прогнозного балансу підприємства, яка, на відміну від інших, передбачає оцінку майбутнього фінансового стану підприємства та виявлення структурних змін прогнозного балансу. Доведено переваги використання найбільш універсальних методів прогнозування, таких як метод частки від доходу від реалізації, метод фінансових коефіцієнтів. Застосування методики розглянуто на прикладі торговельного підприємства.

Ключові слова: методика, методи прогнозування, прогнозний баланс, фінансовий стан підприємства, фінансові показники, структурні зміни балансу, прогнозний звіт про фінансові результати.

Abstract. On the basis of the analysis of works of the Ukrainian and foreign scientists in the field of financial forecasting the drawing up technique the forecast balance of the enterprise which, unlike others, assumes an estimation of the future financial condition of the enterprise and revealing of structural changes of the forecast balance is developed. It is shown advantages of use of the most universal methods of forecasting, such, as a method of a share of incomes of sales, a method of financial factors. Technique application is considered on an example of the commercial enterprise.

Keywords: technique of forecasting methods, the forecasts balance, a financial condition of the enterprise, the forecasts report on financial results.